

Ζ΄ Επιστολή

ΠΛΑΤΩΝΑΣ

Επιμέλεια σειράς: Γεώργιος Α. Χριστοδούλου, μετάφραση: Ηρώ Ε. Κορμπέτη, Στιγμή, 1997

Ένα σχετικά άγνωστο κείμενο, αδικαιολόγητα σε σχέση με την σπουδαιότητα του. Σε αυτήν την απολαυστική επιστολή ο Πλάτωνας κάνει έναν απολογισμό της πολυτάραχης ζωής του, σε 4 χρόνια θα πεθάνει κι έκτοτε τους απολογισμούς και τις ερμηνείες θα τις κάνουν άλλοι.

Στο κείμενο αυτό ο Πλάτωνας ακούγεται πρωτοπρόσωπος να εξηγεί ή να απολογείται. Σε όλο το έργο του μιλά σαν θεατρικός συγγραφέας, πάντα δυσδιάκριτος μέσα στα πρόσωπα που δημιουργεί, φευγαλέος, ποτέ ξεκάθαρος και ευθύς. Εδώ μπορούμε να ακούσουμε την φωνή του και μέσα στο κείμενο βλέπουμε πως ο άνθρωπος που «τα είπε όλα» υποστηρίζει πως τα σπουδαία πράγματα δεν μπορούν να ειπωθούν. Σε γενικές γραμμές το κείμενο δεν χρειάζεται ειδικές φιλοσοφικές γνώσεις για να το παρακολουθήσει κανείς.

Ήδη η εισαγωγή του κειμένου είναι αποκαλυπτική, εκεί ο Πλάτωνας μιλά για την νεότητα του και την πολιτική κατάσταση στην Αθήνα. Δείχνει έναν άνθρωπο που ξεκινά την διαδρομή του αισθανόμενος πως, όπως π.χ. κι ο Θουκυδίδης εκείνη την περίοδο, η πολιτική δεν μπορεί να αλλάξει τον κόσμο αν δεν αλλάξουν πρώτα οι άνθρωποι, βλέπει πως όλα προϋποθέτουν μια «αλλαγή» και μια προεργασία εσωτερική. Η απογοήτευση αυτή δεν είναι ιδιωτική, είναι η εξάντληση μιας ολόκληρης εποχής που πάλεψε και τόλμησε με νεωτερισμούς και καινοτομίες, να λύσει το πρόβλημα της αδικίας και εν τέλει το πρόβλημα του κακού στον κόσμο. Ως φαίνεται η πόλις-κράτος έχει φτάσει στα όρια της, η ευημερία της μιας εις βάρος της άλλης οδήγησε σε αδιέξοδο. Εκεί κάπου ανοίγει για τους Έλληνες της Αρχαιότητας το θέμα της «αυτοκρατορίας», ενός πράγματος πιο συγκεντρωτικού απ' ό,τι μια ηγεμονία. Η εποχή που έρχεται είναι συγκλονιστική και ξεκινά συγκλονισμένη, ο Πελοποννησιακός Πόλεμος έχει γκρεμίσει τις αυταπάτες και η επίγνωση αυτή σπρώχνει προς τα μπρος.

Ο Πλάτωνας δεν είναι μέρος του «Χρυσού Αιώνα του Περικλή», είναι αποτέλεσμα της αποτυχίας του, παλεύει σε όλη του την ζωή μέσα σ' έναν αποτυχημένο κόσμο που αγωνιά και διψά. Ζει στα χρόνια του Φιλίππου του Β', ένας νέος κόσμος αχνοφαίνεται ήδη. Σήμερα ακόμα επιμένουμε να στερούμε από τον αρχαίο κόσμο την ανθρωπιά του, την αλήθεια και την θλίψη του, στοιβάζοντας πάνω του, με πολλούς τρόπους, μια αναίσθητη και νοσηρή αποθέωση.

Στις σελίδες αυτές βλέπουμε την πάλη μιας ζωής, ίντριγκες, απογοητεύσεις, προσπάθειες και ευκαιρίες χαμένες. Βλέπουμε τον Πλάτωνα να περπατά ανήσυχος μέσα σε κήπους τυράννων, να φυγαδεύεται μέσα στην νύχτα, να παλεύει για την ζωή των φίλων του και την δική του.

Η τρέχουσα «ευρωπαϊκή» ανάγνωση του Πλάτωνα παραβλέπει τις αμφιβολίες και τα αναχώματα που εισάγει ο ίδιος στην απλουστευτική ανάγνωση που του κάνουμε σήμερα. Επιμένει να βλέπει την «Πολιτεία» σαν την ολοκλήρωση του έργου του κι αυτόν σαν οπαδό ακραιφνή του ολοκληρωτισμού. Η βεβαιότητα αυτή είναι μια ερμηνεία όμως, υπάρχουν κι άλλες κι αυτές υπό αίρεση, που υποδεικνύουν πως κι ο ίδιος αναζητά μια λύση σε ένα πρόβλημα άλυτο, δύσκολο ακόμα και να περιγραφεί. Η Ζ' επιστολή δείχνει έναν άνθρωπο εκτεθειμένο, με πολλές αποτυχημένες απόπειρες στην πλάτη κι όχι έναν σιδερένιο οπαδό της τάξης και της ασφάλειας. Αυτή η ανάγνωση του Πλάτωνα έχει λόγους και αιτίες, ιστορικά συγκεκριμένες, αλλά τελικά εξαφανίζει την κρίσιμη καμπή του Ελληνικού κόσμου που καθιστά επόμενο τον Ελληνιστικό κόσμο και τις φιλοσοφικές σχολές που ακολούθησαν όπως π.χ. τον Νεοπλατωνισμό με την έφεση του προς την μαγεία και τον μυστικισμό. Από αυτήν την αποσιωπημένη στιγμή και μετά, σε αυξανόμενο ρυθμό ο ελληνικός κόσμος στρέφεται προς ατομικές ή έστω προσωπικές λύσεις όπως η «αταραξία», η απόλαυση της ζωής, η αποδοχή της θνητότητας ή ο μυστικισμός. Μια κίνηση προς τα «μέσα» έχει ξεκινήσει και δεν θα σταματήσει.

Παρόλη την πίκρα που μπορεί να εκπέμπει αυτό το κείμενο στο τέλος δίνει την εντύπωση πως άκουσες από κοντά μια φωνή, πολύ μακρινή και πολύ κοντινή ταυτόχρονα. Αποδίδει μια σπάνια ζεστασιά, μια παρουσία κι εκεί ανάμεσα στις αφηγήσεις και τις ιδέες, ανάμεσα στα γράμματα μοιάζει να αναδύεται το θαύμα του λόγου.